

Pohled Svazu lihovarů ČR na spotřební daně z lihu

UNION OF CZECH DISTILLERS' VIEW ON EXCISE DUTIES ON ALCOHOL

Martin Kolář – Svaz lihovarů ČR a Tereos TTD, a. s.

Spotřební daň z lihu má v Česku více než třicetiletou historii. Byla zavedena 1. ledna 1993 zákonem č. 587/1992 Sb., kdy nahradila dřívější daň z obratu. Od počátku tvoří klíčový nástroj daňové politiky v oblasti alkoholických nápojů. Reformní krok přišel vstupem do Evropské unie v roce 2004, kdy přijetí zákona č. 353/2003 Sb. harmonizovalo českou úpravu se směrnicemi EU a zavedlo systém EMCS (sledování pohybu vybraných výrobků).

Do roku 2019 byla sazba spotřební daně na lihoviny stabilní. Od roku 2024 však přichází sekvence skokových zvýšení sazby daně, a to o +10 % v roce 2024, +10 % v roce 2025 a +5 % v roce 2026. Základní sazba tak činí 35 500 Kč·hl⁻¹ (2024), 39 100 Kč·hl⁻¹ (2025) a 41 050 Kč·hl⁻¹ (2026). Tato dynamika patří v evropském kontextu k razantním.

Česká republika se s více než trojnásobkem minimální sazby EU (550 €·hl⁻¹ podle směrnice 92/84/EHS) dlouhodobě řadí mezi země s vyšší úrovní zdanění lihovin. Zatímco stát obhazuje růst

sazeb potřebou konsolidace rozpočtu a ochranou veřejného zdraví, z pohledu výrobců jde o faktor, který zvyšuje riziko přeshraničních nákupů, rozšiřuje prostor pro černý trh a oslabuje konkurenceschopnost českých producentů.

Jak funguje spotřební daň a proč je problematická

Spotřební daň v roce 2025 činí 39 100 Kč·hl⁻¹ 100% alkoholu (přibližně 156 Kč za 1 l 40% lihoviny). Tato daň se zároveň stává součástí základu pro výpočet DPH, protože čl. 78 směrnice 2006/112/ES výslovně uvádí zahrnutí „daní, poplatků a dávek“ do základu DPH. V praxi tak dochází k tzv. „danění daně“, což zvyšuje konečnou cenu. Princip je běžný i v Německu a Rakousku; rozdíl je v úrovni samotné spotřební daně a sazby DPH.

V českém prostředí tato konstrukce zvyšuje cenu legálních výrobků a vede k substitučnímu chování spotřebitelů, kteří přesměrovávají svou poptávku k méně zdaňovaným kategoriím alkoholu nebo realizují nákupy mimo legální distribuční kanály na českém trhu. Tento přesun je čistě reakcí zákazníků na cenové rozdíly způsobené daňovou politikou; etablovaní výrobci nemají žádný ekonomický ani reputační zájem na růstu šedé ekonomiky, která přímo poškozuje jejich tržní pozici i fiskální přínos legálního odvětví.

Pro ilustraci lze uvést modelový příklad srovnání mezi Českem, Německem a Rakouskem. Pokud vycházíme z pořizovací ceny 5 eur (tj. po přepočtu 125 Kč) za láhev (1 l) lihoviny s obsahem 40 % alkoholu, výsledné daňové zatížení se v jednotlivých zemích výrazně liší. Data ukazují, že při stejné výrobní ceně je konečná cena v České republice o 36,5 Kč vyšší než v Německu a dokonce o 46 Kč vyšší než v Rakousku (tab. I.). Tento rozdíl vytváří konkurenční nevýhodu pro domácí producenty a podporuje přeshraniční nákupy či možný růst nelegálního trhu.

Alkohol je jen jeden – ale zdanění je rozdílné

V posledních dvou letech je téma alkoholu předmětem intenzivní veřejné i politické debaty, regulační opatření jsou standardně zdůvodňována ochranou veřejného zdraví, přičemž české údaje dlouhodobě neprokazují snížení celkové spotřeby alkoholu. Chemicky je alkohol vždy ethanol se stejnými fyziologickými účinky bez ohledu na kategorii nápoje; přesto je tiché víno od spotřební daně zcela osvobozeno, pivo je zdaňováno mírně a lihoviny nejvýše. Argument ochrany vinařské tradice nemá oporu v medicínských ukazatelích, protože zdravotní rizika se

Tab. 1. Srovnání zdanění 1 l 40% lihoviny při stejné výchozí ceně

Země	Výchozí cena (Kč)	Spotřební daň (Kč)	Základ pro DPH (Kč)	Sazba DPH (%)	DPH (Kč)	Koncová cena (Kč)
Česko	125	156	281	21	59	340
Německo	125	130	255	19	48,5	303,5
Rakousko	125	120	245	20	49	294

Pozn.: Výpočty vycházejí ze sazeb: ČR 39 100 Kč·hl⁻¹, Německo 13,03 €·l⁻¹ 100% alkoholu, Rakousko 12 €·l⁻¹ 100% alkoholu, použitý kurz 25 Kč za euro.

odvíjejí primárně od množství zkonsumovaného ethanolu. Toto nastavení nevede k nižší celkové spotřebě alkoholu, ale přelévá poptávku k méně zdaňovaným kategoriím a oslabuje segment s nejvyšším fiskálním významem. Výnosy daně z lihu přitom při růstu sazeb nevykazují odpovídající růst; dopad zvýšení daně do výběru je tlumen poklesem legální spotřeby a přesuny spotřebitelů do zahraniční či nelegální sítě.

Dopady na trh a výrobce

Oficiální prodeje lihovin v roce 2024 byly nejnižší za posledních deset let (obr. 1.), ačkoli celková spotřeba alkoholu souhrnně neklesá. Unie výrobců a dovozců lihovin (UVDL) uvádí nárůst šedého trhu; odhad ztraceného potenciálu výnosů přesahuje 15 %. Pěstitelské pálení dle UVDL pokleslo přibližně o 50 % za poslední dekádu. Uzavření lihovaru v Kolíně v únoru 2024 je ilustrativním důsledkem tlaku na legální kapacity. Daňová politika tedy neplní preventivní funkci a současně ohrožuje existenci legálního průmyslu, odstavuje investice a ohrožuje pracovní místa v regionech.

Mezinárodní srovnání a daňová turistika

Česká republika má vyšší celkovou daň z lihu než Německo či Rakousko, což snižuje cenovou konkurenceschopnost v příhraničních regionech. Zatímco v minulosti se zahraniční spotřebitelé vraceli do Česka pro levnější alkohol, dnes český trh častěji míjejí a nakupují tam, kde daňové a cenové bariéry nejsou tak výrazné.

Rozdíl cen v důsledku zdanění však začali ve stále větší míře zohledňovat i čeští spotřebitelé. V příhraničí je běžné, že domácnosti plánují nákupy alkoholu společně s každodenními přeshraničními nákupy potravin a drogerie nebo je propojují s krátkými víkendovými cestami. Volba nákupní destinace je v těchto případech racionální reakcí na rozdíl v konečné ceně, který se u standardní litrové lahve 40% lihoviny pohybuje v řádu desítek korun. V praxi to znamená, že část poptávky se přelévá mimo český trh – ať už prostřednictvím individuálních nákupů, nebo přes specializované přeshraniční prodejny.

Dopady na domácí ekonomiku jsou dvojího charakteru. Na jedné straně slábne legální prodej v Česku a s ním i schopnost podniků financovat investice a udržovat zaměstnanost v navázaných odvětvích (logistika, výroba obalových materiálů,

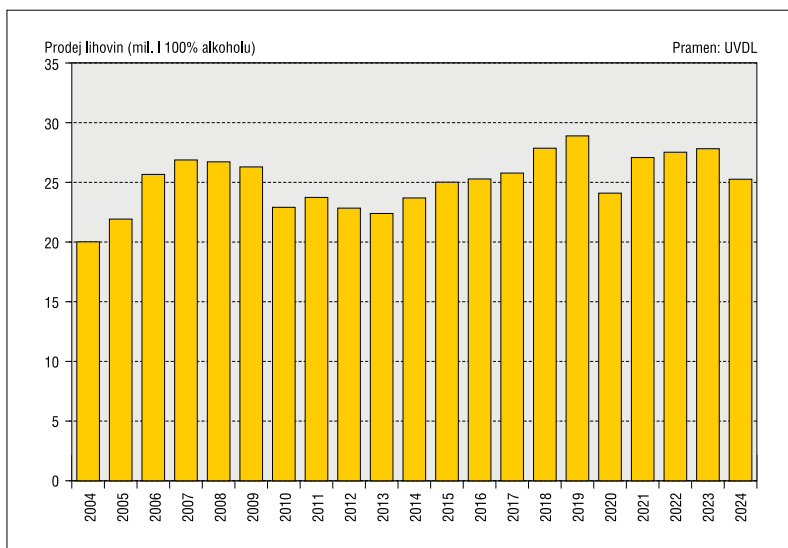
maloobchod). Na straně druhé roste dovoz hotových výrobků a stále větší část spotřeby je zajišťována transakcemi, které se neodehrávají v tuzemsku – a tedy ani nepřinášejí daňové příjmy českému státu.

Souhrnně lze konstatovat, že současné nastavení spotřebních daní podkopává pozici domácích producentů a obchodníků a vytváří silnou motivaci přesouvat nákupní chování za hranice. Nejde přitom o ideový problém, ale o přirozenou ekonomickou reakci na rozdíl v konečné ceně, který je primárně určen vyšší spotřební daně a konstrukcí DPH.

Obavy sektoru a výzva do budoucna

Unie výrobců a dovozců lihovin a Svaz lihovarů České republiky shodně upozorňují, že pokud nebude nastavena vyvážená a předvídatelná daňová politika, hrozí trhu s lihovinami vážné následky. Mezi ně patří další útlum legální výroby, růst nelegálních praktik, odliv investic a technologického rozvoje i zánik tradičních značek a regionálních producentů, jejichž místo může zaujmout levná, nekontrolovaná a potenciálně nebezpečná produkce z nelegálních zdrojů. Jediným férovým řešením je sjednocení daňového režimu na základě obsahu ethanolu, nikoliv podle druhu nápoje, a kombinace fiskálních opatření s dlouhodobou osvětou a prevencí. Pouze tak lze dosáhnout spravedlivého přístupu, který nebude diskriminovat jeden segment trhu na úkor druhého, a zároveň vytvořit stabilní prostředí pro výrobce i spotřebitele.

Obr. 1. Prodej lihovin v objemu čistého alkoholu v letech 2004–2024

Závěr

Současný model spotřební daně na lihoviny neplní své deklarované cíle. Oficiálně má přispívat k ochraně veřejného zdraví a k růstu příjmů státního rozpočtu. Tuzemské údaje však ukazují odlišný obraz: celková spotřeba alkoholu zůstává stabilní a výnosy z daně z lihu stagnují. Současná daňová politika tak vytváří tlak nikoli na snížení konzumace, ale na přesun spotřeby do méně zdaňovaných kategorií, případně za hranice či do nelegální sféry.

Zároveň se prohlubuje nesystémové zacházení s jednotlivými kategoriemi alkoholu. Tiché víno je nadále od daně osvobozeno, pivo je zdaňováno pouze minimálně, zatímco lihoviny snášejí regulační i fiskální zátěž, která v evropském kontextu patří mezi nejvyšší. Argumentace „ochranou tradice“ přitom neobstojí jako zdravotní odůvodnění, protože rozhodující pro zdravotní rizika je množství zkonsumovaného ethanolu, nikoli forma, v níž je přijímán.

Co více, regulace návykových látek není konzistentní ani napříč trhem. Národní výzkumy ukazují na růst užívání konopí a nových psychoaktivních látek – segmentů, na které nejsou uplatňovány srovnatelné finanční restrikce ani požadavky na kontrolu původu a kvality. Lihoviny jsou naopak regulovány nejprísněji, přestože právě zde má stát nejvyšší míru kontroly.

Ekonomické důsledky jsou zřejmé: slábne legální prodej, klesá investiční aktivita a zvyšuje se dovoz zboží, na němž český rozpočet téměř nezískává. Tam, kde je hodnota vytvářena i zdaněna, už to stále méně bývá Česká republika.

Pokud má české lihovarnictví zůstat stabilní součástí národního hospodářství i regionální identity, musí stát upustit od přístupu, který penalizuje ty, kdo daně poctivě odvádějí, a ponechává výhody alternativám mimo režim spotřebních daní. Budoucí daňová politika musí být stabilní, předvídatelná a spravedlivá – založená na obsahu ethanolu, nikoli na politickém rozlišování mezi typy nápojů.

Lihovarnický sektor je připraven být partnerem státu. Chce platit férové daně, investovat, vytvářet pracovní místa a poskytovat spotřebitelům kontrolovanou a bezpečnou produkci. K tomu však potřebuje jediné: aby byl vnímán jako spolupracující a stabilní součást řešení, nejen jako objekt daňových restrikcí. Pokud stát zohlední tuto partnerskou roli sektoru při tvorbě politiky, lze dosáhnout společného cíle – vyšších a stabilnějších daňových příjmů, nižšího podílu černého trhu a lepší ochrany veřejného zdraví.

Literatura

1. *Zákon č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních.*
2. *Směrnice Rady 92/84/EHS, směrnice 2006/112/ES (čl. 78).*
3. *Splnilo extrémně vysoké zvýšení spotřební daně na lihoviny svůj cíl? UVDL, tisková konference, Praha, 2025.*
4. *Statistika zahraničního obchodu s lihem, ČSÚ.*
5. NEBESKÁ, O.; BABKA, O.; ZEMAN, M.: Vliv navýšení spotřebních daní z lihu v roce 2024 na míru zdanění spotřebitelů. *Listy cukrov. řepař.*, 140, 2024 (5–6), s. 201–203.
6. Národní výzkum užívání návykových látek NMS 2023 a 2024.

Obr. 2. Lihovar Kolín byl jedním z nejvýznamnějších průmyslových lihovarů v České republice, výroba lihu z melasy zde probíhala již od 70. let 19. století – lihovar byl uzavřen v únoru 2024

